

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)

“ ____ ” _____ 201__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
Економіка, планування та управління бізнесом
(назва магістерської програми)

на тему: **«Проблеми безробіття населення в регіоні (на прикладі
Одеської області)»**
(назва теми)

Виконавець:

студент факультету економіки
та управління підприємництвом
Челядник Віталій Вячеславович

_____ (прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)
Балджи Марина Дмитрівна

_____ (прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ БЕЗРОБІТТЯ	6
1.1. Сутність безробіття та його наслідки.....	6
1.2. Види безробіття.....	14
1.3. Законодавство України в сфері зайнятості.....	21
1.4. Світові тенденції безробіття.....	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ БЕЗРОБІТТЯ УКРАЇНИ ТА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	32
2.1. Аналіз показників ринку праці.....	32
2.2. Аналіз безробіття.....	41
2.3. Оцінка впливу безробіття на економічні показники.....	53
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ БЕЗРОБІТТЯ	63
3.1. Прогнозування рівня безробіття.....	63
3.2. Рекомендації щодо подолання проблем безробіття в регіоні.....	68
3.3. Розрахунок демографічної безпеки регіону.....	79
ВИСНОВКИ	88
Список використаних джерел	91
Додатки	96

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи пов'язана з існуванням негативних соціально-економічних наслідків безробіття. Вони чинять істотний негативний вплив на національну, регіональну економіку та індивіда. Саме тому необхідно розробити комплекс ефективних заходів щодо подолання проблем безробіття, або мінімізації їх наслідків. В цьому й полягає актуальність теми.

Проблемою безробіття займалися такі вітчизняні та іноземні наукові співробітники: Г. Менкью, А. Оукен, С. Івашковський, О. Васильєв, Л. Транченко, С. Мельничук та інші. Вищеназвані автори внесли вагомий вклад у вивчення проблем безробіття та методів їх вирішення.

Однак вище перелічених досліджень недостатньо для вирішення проблеми безробіття на регіональному рівні.. Це пов'язано з декількома причинами. По-перше, автори сфокусувались на окремих проблемах (безробіття у сільській місцевості, безробіття серед молоді, соціально-економічні наслідки безробіття та його причини), водночас, мало уваги приділялось дослідженню регіональних особливостей безробіття. Очевидною стала необхідність комплексного дослідження безробіття в конкретному регіоні з метою визначення рекомендацій щодо подолання його негативних наслідків не тільки для регіону, а й для національної економіки в цілому.

В роботі вперше визначено цільовий рівень безробіття для Одеської області та запропоновані методи щодо зниження наявного рівня безробіття до оптимального його значення. Також надані рекомендації щодо зниження коливання рівня безробіття за статтю, віковою групою, територіальним розташуванням, галуззю економіки і т.д. Особливістю роботи є те, що для вирішенні проблеми безробіття використались теоретичні напрацювання макроекономічних шкіл в прив'язці з практичними даними, а рекомендації щодо подолання проблем безробіття не погіршують стан інших важливих соціально-економічних показників. Таким чином, вирішення проблем безробіття населення не повинно призвести до таких негативних явищ, як:

зростання інфляції, падіння ВВП, зменшення доходів населення та підвищення дефіциту бюджету.

Метою роботи є комплексне вирішення проблем безробіття в регіоні. Для цього необхідно вирішити такі завдання:

1. Визначити сутність безробіття та дослідити його зв'язок з показниками чисельності населення.
2. Виявити види безробіття та їх взаємозв'язок.
3. Дослідити законодавство України в сфері зайнятості та визначити ступінь його впливу на безробіття.
4. Проаналізувати показники ринку праці національної та регіональної економіки.
5. Оцінити вплив безробіття на різні економічні показники (інфляція, ВВП).
6. Спрогнозувати рівень безробіття у майбутньому
7. Розробити рекомендації щодо подолання негативних наслідків безробіття.
8. Оцінити демографічну безпеку регіону та обґрунтувати вплив безробіття на неї.

Об'єкт дослідження – це процес дослідження проблем, які викликає безробіття для населення в регіоні.

Предмет дослідження – це проблема безробіття населення в Одеській області.

В роботі широко використані наступні *методи дослідження:*

1. Прогнозування – для здійснення прогнозу рівня безробіття, а також прогнозу з урахуванням рекомендацій щодо його подолання. При цьому застосовувалась програма Microsoft Office Excel 2007.
2. Статистичний – для аналізу статистичних даних Одеської області та України.
3. Графічний – широко використовувався для побудови графіків та виявлення зв'язку між безробіттям та різними економічними

показниками. Використовувались програми Microsoft Office Excel 2007 та Advanced Grapher 2.2

4. Економіко-статистичний метод – для побудови прогнозу рівня безробіття.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, нормативно-законодавчі акти України звіти та аналітичні матеріали управління статистики в Україні та Одеській області, міністерства фінансів та ін.

Публікації та апробація результатів дослідження. В процесі підготовки до написання роботи опубліковано статтю автора «Дослідження безробіття в Україні та Одеській області» в збірнику наукових праць «Науковий вісник Одеського національного економічного університету»

ВИСНОВКИ

1. Законодавство України в сфері зайнятості характеризується достатнім рівнем розвитку. В Україні проблемою безробіття займаються спеціально створені центри зайнятості, які комплексно вирішують проблему безробіття, а саме: зведення покупців та продавців на ринку робочої сили; навчання; поліпшення кваліфікації; професійна орієнтація; забезпечення засобами для існування безробітних і т. д. Також в Україні ухвалена ціла низка державних нормативних актів різного рівня, діють державні та регіональні програми боротьби з безробіттям та створенням нових робочих місць.

Однак, незважаючи на високий рівень регулювання та дію значної кількості державних інститутів та програм, залишається значний резерв до підвищення їх ефективності.

2. В період з 2000 по 2017 рік чисельність економічно активного населення зменшилась з 1151,3 тис. осіб до 1063,8 тис. осіб. Основу цього зменшення складають люди старшої вікової групи. Чисельність зайнятих також зменшилась з 1015 тис. осіб до 986,6 тис. осіб, Чисельність безробітних зменшилась з 136,3 тис. осіб до 77,2 тис. осіб. З 2004 по 2017 рік рівень безробіття коливався в діапазоні 4,8 – 7,4 %, що нижче середнього показника по Україні.

Рівень безробіття в області характеризується великими коливаннями в залежності від статі, вікової групи, типу поселень, галузі економіки і т.д. Ці коливання поглиблюють соціально-економічні наслідки для всього регіону. Виникає необхідність розробки конкретного плану дій щодо скорочення цих коливань.

3. Втрати ВВП України у 2004 – 2017 рр. у зв'язку з безробіттям склали понад 37 млрд. дол. Природний рівень безробіття в Одеській області складає 6,1 – 6,2 %. Тому в роки, коли фактичний рівень безробіття перевищував 6,2 %, спостерігалось прискорення інфляції, даний рівень безробіття є оптимальним для економіки регіону.

Економічну політику в сфері зайнятості необхідно проводити комплексно, однак, в той же час, враховувати регіональні аспекти. Для найбільш ефективного подолання проблем безробіття існує цільовий орієнтир рівня безробіття, який дозволяє мінімізувати його негативні соціально-економічні наслідки на економіку регіону.

4. Рівень безробіття в 2022 році планується в діапазоні 7,3 – 7,5 %. Перший другий варіант прогнозу є оптимістичним по відношенню до другого. В той же час, другий метод прогнозування та побудоване прогнозне значення вважається більш достовірним.

Жоден варіант прогнозу не може влаштовувати державні та регіональні органи боротьби з безробіттям, оскільки має занадто велике значення, Виникає необхідність щодо розробки спеціальних заходів щодо зниження даного прогнозного рівня безробіття до такого його оптимального значення.

5. Запропоновані заходи призведуть до зменшення коливання рівня безробіття за статтю, віковою групою, територіальним розміщенням, галуззю економіки регіону, що призведе до зниження їх соціально-економічних наслідків.

Реалізація наявних державних та регіональних програм на майбутнє та рекомендовані заходи дозволять знизити рівень безробіття до його оптимального рівня, який становить 6,2 % та вирішити проблеми безробіття найбільш ефективним способом. При цьому, запропоновані заходи призведуть до підвищення чисельності економічно активного населення до 1068 тис. осіб та зниження чисельності безробітних до 67,1 тис. осіб.

6. Значення інтегрального індексу демографічної безпеки регіону становить 0,77, що свідчить про незадовільний стан економічної безпеки та наявність додаткових ризиків для соціально-економічного розвитку регіону. Безробіття є важливим індикатором демографічної безпеки регіону. Для підтримання демографічної безпеки регіону на оптимальному рівні необхідно поліпшити ефективність всіх напрямків державної політики: освіта, наука, охорона здоров'я, міграція, відтворення населення та безробіття. Для досягнення

оптимального рівня безпеки в сфері безробіття необхідно знизити рівень безробіття до 6,1- 6,2 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Харчук С. А. Безробіття як одне з глобальних проблем світу та напрями його подолання / С. А. Харчук, І. С. Пенькна // Економіка та держава. - 2016. - № 7. - С. 71-76.
2. Горяча О.Б Проблеми безробіття в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/3/goriatsha.php>
3. Макроекономіка: курс лекцій / М.В. Кунцман. - М.: МАДІ, 2015. - 104 с.
4. Макроэкономика: учебник для вузов / Л.П. Кураков, М.В. Игнатъев, А.В. Тимирясова и др.; под общ. ред. Л.П. Куракова. – М.: Изд-во ИАЭП, 2017. – 336 с.
5. Экономическая теория. Макроэкономика-1, 2. Метаэкономика. Экономика трансформаций: Учебник/Под общ. ред. заслуженного деятеля науки РФ, проф., д. э. н. Г. П. Журавлевой.- 3-е изд. - М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и к», 2014.-920 с.
6. Закон України «Про зайнятість населення» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
7. Учебник под ред. В.А. Гаги – Томск: Изд-во Томского госуниверситета, 2008 – 340 с.
8. Вечканов Г. С., Вечканова Г. Р. Макроэкономика. — СПб.: Питер, 2008. — 240 с.
9. Міжнародна організація праці [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/labour>
10. Экономика и социология труда: (социально-трудовые отношения): Учебник под ред. В.А. Гаги – Томск: Изд-во Томского госуниверситета, 2008 – 340 стр.
11. Мэнкью Н.Г. Макроэкономика. Пер. с англ. - М.: Изд-во МГУ, 1994.- 736с.
12. Пазюк О. Проблеми безробіття в Україні / О. Пазюк, О. Пономарьова // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 2. – С. 3–10.

13. Безробіття як соціальна проблема ринкового суспільства / Л. В. Транченко // Економіка та держава. - 2012. - № 4. - С. 12-15.
14. Основи економічної теорії: підручник / В. Л. Клюня (та ін.); під ред. В. Л. Клюни, Н. В. Черченко. – 2-е вид., випр. – Мінськ : Виш. шк., 2006 . – 238 с.
15. Ивашковский С. Н. Макроэкономика: Учебник. 2002. —472 с. 2-е изд., испр., доп. — М.: Дело, 2002. —472 с.
16. Галаева Е.В., Корсакова А.А., Марыганова Е.А., Назарова Е.В., Юрьева Т.В. Макроэкономика. Учебное пособие. / Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, - М., 2003. - 267 с.
17. Роцин С.Ю., Разумова Т.О. Теория рынка труда: Учеб.-метод. пособие. 2-е изд., испр. — М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 1999. — 192 с.
18. Жулина Е.Г. Экономика труда. Учебное пособие / Е.Г. Жулина. - М.: Эксмо, 2010. - 208 с.
19. Экономика труда: Учеб. пособие. — 2-е изд., — М: ИНФРА-М, 2007. — 272 с.
20. Майсюра О. М. Безробіття та наслідки його впливу на економіку України / О. М. Майсюра – Економічна наука, 61- 62 с.
21. Экономика труда. Конспект лекций : учебное пособие / А.И. Рофе. — Москва : КНОРУС, 2017. — 240 с.
22. Безробіття як соціальна проблема / А. Г. Стадник // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. - 2013. - Вип. 58. - С. 183-187.
23. Мельничук Л. С. Основні проблеми зайнятості населення України // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія» Серія: Економіка. – 2012. – Т. 189, № 177. – С. 105-108.
24. Державна служба зайнятості [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pro-sluzhbu>
25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають

- роботу» [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/198-2013-%D0%BF>
26. Л.В. Іванова, О.В. Сорока Державне регулювання зайнятості: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2015 р. - 264с.
27. Закон України Про ратифікацію Конвенції про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159 [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-15>
28. Постанова Кабнету Міністрів України «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу регулює процес реєстрації безробітних в центрі зайнятості державної служби зайнятості» [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2018-%D0%BF>
29. Закон України про зовнішню трудову міграцію [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19>
30. Наказ № 318/655 міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних» [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1029-13>
31. Порядок відбору навчальних закладів для організації професійного навчання зареєстрованих безробітних та їх проживання в період навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1029-13>
32. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>
33. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року» [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1008-2012-%D0%BF>

34. Безробіття як соціально-економічна проблема населення України Збірник наукових праць ВНАУ Серія: Економічні науки №4 (70) 2012
35. Рішення Одеської міської ради № 2743-VII від 14.12.2017 р Про затвердження Програми зайнятості населення м. Одеси на період до 2022 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://omr.gov.ua/ua/acts/council/102327/>
36. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2018 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5a81b1d23efcd.pdf>
37. Н. Е. Петровская, Тенденции занятости в мировой экономике во втором десятилетии XXI века / Н. Е. Петровская – с. 28-40.
38. Л.В. Іванова, О.В. Сорока Державне регулювання зайнятості: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротاپронт, 2015 р. - 264с
39. Б. А. Мусаев, Нестандартные формы в современной структуре занятости Креативная экономика / Мусаев Б. А. – с. 413-422.
40. И.А. Зайцева, Безработица как одна из глобальных проблем современного мира / Зайцева И. А. – PolitBook – 2017 – № 2 – с. 160 – 175.
41. І. С. Зайцева, Г. Р. Задорожко, Проблеми зайнятості та безробіття в Україні та країнах європейського союзу / Зайцева І. С. Задорожко Г. Р. – Управління розвитком – № 2 – с. 125-130.
42. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
43. Головне управління статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
44. Балджи М.Д. Застосування індикаторного підходу для вдосконалення стратегії розвитку міста / М.Д. Балджи // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 60 (1169). – С. 172-175
45. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://www.minfin.gov.ua/>

46. Балджи М.Д. Проблеми безробіття та підвищення рівня життя населення в Одеському регіоні / М.Д. Балджи // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – №4. – 2013. – Т. 2 (202). – С. 188 – 193
47. Балджи М.Д. Прогноз рівня безробіття в Одеській області та шляхи підвищення зайнятості населення // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Трансформація соціально-трудової сфери: сучасні виклики, тенденції, домінанти інноваційного розвитку», приуроченої до 50 – річчя кафедри управління персоналом та економіки праці КНЕУ імені Вадима Гетьмана, 2-6 листопада 2015 р. – Київ: КНЕУ, 2015. – С.7-8
48. Семенова К.Д. Аналіз впливу економічної кризи на рівень безробіття в Україні // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – № 1(44). – С. 106-111
49. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 » [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>
50. Одеська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://oda.odessa.gov.ua/>